

بررسی نقش دموکراسی و حقوق مالکیت بر جریان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای D8 و G7

دکتر ابوالفضل شاه‌آبادی* زهرا احمدی روشن**

پذیرش: ۸۹/۷/۲۰

دریافت: ۸۹/۳/۱۷

دموکراسی / حقوق مالکیت / سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی / D8 / G7

چکیده

بر اساس تئوری‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری یکی از عوامل مؤثر بر رشد اقتصادی است. شیوه‌های بسیاری برای تأمین سرمایه وجود دارد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یکی از مفیدترین آن‌ها است؛ زیرا جریان ورودی FDI علاوه بر تأمین سرمایه موجب انتقال فناوری، ورود سرمایه انسانی متخصص، مدیریت و دانش می‌شود؛ لذا به منظور تحقق رشد اقتصادی مستمر و باثبات ضروری است به صورت علمی، عوامل مؤثر بر FDI شناسایی شود. مطالعه حاضر به بررسی نقش دموکراسی و حقوق مالکیت در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در دو گروه از کشورها شامل کشورهای عضو D8 و G7 طی دوره زمانی ۲۰۰۸-۱۹۹۵ می‌پردازد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در هر دو گروه کشورهای مورد مطالعه، دموکراسی اثر منفی و معنی‌دار و حقوق مالکیت اثر مثبت و معنی‌دار بر جریان ورودی FDI دارد. درجه باز بودن اقتصاد در دو گروه کشورهای عضو D8 و G7 اثر مثبت و معنی‌دار و نرخ ارز مؤثر واقعی اثر منفی و معنی‌دار بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارد. همچنین درجه توسعه اقتصادی اثر مثبت و معنی‌دار بر جریان ورودی FDI کشورهای عضو G7 و نرخ تورم اثر منفی و معنی‌دار بر جذب FDI کشورهای D8 دارد.

طبقه‌بندی JEL: O34، G15.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین اهداف کلان اقتصادی، رشد و توسعه اقتصادی مستمر و باثبات است. دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی هدفی است که همه دولت‌ها و سیاستگذاران اقتصادی بر آن تأکید دارند. عوامل متعددی در راستای تحقق هدف رشد اقتصادی، توسط صاحب‌نظران عنوان شده است که در بین این عوامل، تمامی نظریات و الگوهای رشد، سرمایه را به‌عنوان موتور محرکه و تعیین‌کننده رشد و توسعه اقتصادی معرفی کرده‌اند. همچنین به دلیل شکاف عمیق فناوری و مشکلاتی از قبیل کمبود منابع مالی، دانش و مدیریت شاهد شکاف عمیق درآمد سرانه و قدرت رقابت‌پذیری کشورهای در حال توسعه با اقتصادهای توسعه‌یافته هستیم. بنابراین کشورهای در حال توسعه برای کاهش شکاف فناوری با کشورهای توسعه‌یافته و افزایش قدرت رقابت‌پذیری به‌منظور دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی مستمر و باثبات باید عوامل تعیین‌کننده جریان ورودی FDI را بررسی کند. زیرا جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به کشور میزبان موجب انتقال فناوری، تأمین منابع مالی، دانش و مدیریت می‌شود و در صورت مدیریت صحیح و برنامه‌ریزی اصولی این امر می‌تواند بسیاری از موانع رشد و توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه از جمله اقتصاد ایران را برطرف کند.

سطح حمایت از حقوق ثبت ابداع و اختراع، علائم تجاری، کپی‌رایت و به‌طور کلی، حمایت از حقوق مالکیت یکی از عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است، زیرا دنیای رقابتی امروز بیش از موجودی منابع، متکی به توسعه فناوری جدید است. به این ترتیب، بنگاه‌های تولیدی بر پایه نوسازی مداوم محصولات و فناوری‌های مورد استفاده خود ادامه حیات می‌دهند. در این شرایط بدیهی است که بدون برخورداری از حمایت‌های دولت و قانون در زمینه حقوق مالکیت، انگیزه بسیاری از فعالیت‌ها کاهش می‌یابد، زیرا شرکت‌های چندملیتی که عاملان اصلی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی هستند، پیشرو انتقال فناوری در سطح بین‌المللی و در اشکال مختلف به‌شمار می‌روند. بنابراین چنانچه قوانین لازم برای حمایت از حقوق مالکیت موجود نباشد، تأثیری منفی بر جذب FDI خواهد گذاشت. به بیان دیگر حمایت بیشتر از حقوق مالکیت می‌تواند تأثیر مثبتی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای میزبان داشته باشد.

دموکراسی یکی دیگر از عواملی است که ممکن است در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم

خارجی نقش تعیین کننده داشته باشد. هر چند مفهوم دموکراسی به شیوه‌های مختلف تعریف شده است، اما وجه تشابه تعاریف موجود، حاکمیت اکثریت و قانون بر جامعه است. برخی الزامات مثل احترام به قانون، پرداخت صحیح مالیات و احترام به حقوق تمام افراد جامعه به همه حکومت‌های دموکراتیک مربوط است. حکومت دموکراتیک به صورت بالقوه مدافع حقوق مالکیت افراد جامعه نیز است. با توجه به این که یکی از عوامل مؤثر بر جذب FDI، ثبات سیاسی و اقتصادی است و همچنین ثبات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی با هم مرتبطند و اثرگذاری متقابل دارند، می‌توان بیان داشت که دولت‌های دموکراتیک به صورت بالقوه اعتبار خود را از طریق برقراری ثبات سیاسی کسب می‌کنند؛ در حالی که ثبات در دولت‌های استبدادی، اغلب به منش شخص تصمیم‌گیرنده بستگی دارد. در نتیجه کشورهایی که بر پایه دموکراسی و حاکمیت قانون اداره می‌شوند، مکان‌های مناسب‌تری برای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی خواهند بود. علاوه بر این، در این گونه جوامع به دلیل مسئولیت‌پذیری مردم و نظارت همیشگی آن‌ها بر عملکرد دولت، رشوه‌خواری کم‌تر مشاهده شده و مردم در برابر قانون یکسان هستند. بنابراین، سرمایه‌گذار خارجی می‌تواند با مشاهده قوانین کشور میزبان، با اطمینان بیش‌تری تصمیم‌گیری کند و این موضوع باعث کاهش ریسک سرمایه‌گذاری خواهد شد.

برای جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، نیازمند شناسایی علمی عوامل مؤثر بر آن هستیم. براساس مطالعات انجام‌شده می‌توان گفت که حقوق مالکیت، دموکراسی، درجه توسعه اقتصادی، اندازه بازار و تورم از عوامل مؤثر در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. علی‌رغم این که مطالعات گسترده‌ای در زمینه عوامل مؤثر بر جذب FDI صورت گرفته است و به تبیین نقش عوامل تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداخته شده است، اما به‌طور جامع نقش حقوق مالکیت و دموکراسی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بررسی نشده است. لذا در راستای جذب بیشتر جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به‌منظور کاهش شکاف عمیق فناوری و افزایش قدرت رقابت‌پذیری کشورهای D8، این مطالعه سعی در شفاف‌سازی نقش حقوق مالکیت و دموکراسی بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای D8 و G7 طی دوره زمانی ۲۰۰۸-۱۹۹۵ دارد.

۱. پیشینه تحقیق

دایننگ (۱۹۹۳)^۱ به بررسی رابطه بین حقوق مالکیت فکری^۲ (IPR) و جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) پرداخته و براساس شاخص^۳ OLI فعالیت شرکت های چندملیتی را برحسب مزیت مالکیت^۴، مزیت بومی یا محلی^۵ و مزیت درونی کردن^۶ توضیح داده است. براساس این شاخص، چنانچه سیاست های کشور پذیرنده FDI در جهت تقویت حمایت از حقوق مالکیت فکری باشد - به این دلیل که موجب افزایش اطمینان بنگاه های سرمایه گذار در زمینه استفاده انحصاری از نتایج فعالیت های پرهزینه تحقیق و توسعه ای خود خواهد شد - می تواند در یک سطح مناسب از حقوق مالکیت فکری، مزیت های سه گانه شامل مزیت های مالکیت، بومی یا محلی و مزیت درونی کردن، را افزایش دهد. بنابراین مطابق مطالعه دایننگ، بین جریانات ورودی FDI و سطح حمایت از حقوق مالکیت فکری رابطه مستقیم وجود دارد.

مکانیزم اثر گذاری مزایای مذکور به صورت زیر است:

- ۱) **مزیت مالکیت:** این مزیت دربرگیرنده فناوری بالای تولید با سازماندهی بهینه، ظرفیت های نوآوری، مارک های تجاری، شهرت یا سایر مالکیت ها است. این مزیت، توانایی یک بنگاه را در ورود به بازار کشور میزبان تأمین می کند.
- ۲) **مزیت های منطقه ای، محلی یا بومی:** مزیت های مالکیت به رغم این که ورود یک شرکت خارجی را به کشور میزبان تضمین می کند، اما دلیل این که چرا یک بنگاه خارجی در کشور میزبان تولید می کند را تشریح نمی کند. مزیت های محلی یا منطقه ای دلیل حضور شرکت های خارجی را توضیح می دهند. این مزیت مشتمل بر عوامل کیفیت، هزینه های حمل و نقل بین المللی و هزینه ارتباطات و سیاست های کشور پذیرنده FDI است.

- ۳) **مزیت های درونی کردن:** این مزیت ها دلیل این که چرا بنگاه های خارجی ترجیح

1. Dunning (1993).

2. Intellectual Property Rights.

3. Ownership Localization Internalization.

4. Ownership.

5. Localization.

6. Internalization.

می دهند شخصاً پروسه تولید را در کشور میزبان کنترل کنند، را توضیح می دهند. این مزیت‌ها در واقع بیانگر ترجیح شرکت خارجی در کنترل پروسه تولید به جای اعطای اختیار دارایی‌ها به شرکت‌های داخلی است و چنین اقدامی به دلیل هزینه بالای مبادلات و هزینه‌های مرتبط با مقررات و تمهیدات قراردادها است.^۱

مطالعه دایننگ در سال ۲۰۰۱ نقش مهمی برای ملاحظات سازمانی قائل شده است و بیان می‌دارد افزایش مزایای مکانی با گسترش میزان حاکمیت قانون، بهبود زیرساخت‌های اقتصادی و نیز بهبود فرهنگ کسب و کار موجب رشد جریان ورودی FDI خواهد شد.^۲

نتایج تحقیق لی و رسنیک (۲۰۰۳) مؤید اثرگذاری دموکراسی و حقوق مالکیت بر جریان جذب FDI است؛ زیرا حکومت‌های دموکراتیک ادعای قانون‌گرایی و دفاع از حقوق تمام مردم را دارند و به صورت بالقوه حامی حقوق مالکیت بنگاه‌ها نیز هستند. البته این مطلب نظریه‌ای است که توسط آلسان و مک گویر^۳ (۱۹۹۶) نیز اثبات شده است.

بر اساس نتایج بررسی‌های لی و رسنیک، بدون در نظر گرفتن اثر دموکراسی بر حقوق مالکیت (حمایت حکومت‌های دموکراتیک از حقوق مالکیت)، ممکن است دموکراسی جریان ورودی FDI را به واسطه مکانیزم‌های زیر کاهش دهد:

۱) دولت دموکراتیک، قدرت انحصاری شرکت‌های چندملیتی را محدود می‌کند؛ زیرا ممکن است این گونه حکومت‌ها مصالح ملی و منافع جمعی جامعه را در ایجاد بازارهای رقابتی و جلوگیری از ایجاد قدرت‌های انحصاری در بازار بدانند و به همین علت، سعی در محدود کردن قدرت انحصاری شرکت‌های چندملیتی داشته باشند. همچنین دید منفی برخی از کشورها در رابطه با سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، بیشتر از ضعف مدیریت و سیاست‌های ناصحیح در این زمینه ناشی می‌شود که می‌تواند پیامدهایی از قبیل ایجاد ساختار بازار انحصاری در بلندمدت، انهدام صنایع با مقیاس تولید کوچک و نیز تشدید بیکاری را به همراه داشته باشد.^۴

۲) حکومت دموکراتیک به دلیل در نظر گرفتن مصالح داخلی در برابر مصالح شرکت‌های

1. mahdavi@ut.ac.ir.

2. Dunning (2001), p. 181.

3. Olsan and McGuire (1996).

۴. شاه‌آبادی و محمودی (۱۳۸۵)؛ ص ۳.

چندملیتی، از شرکت‌های بومی و داخلی در مقابل شرکت‌های چندملیتی حمایت کرده و امتیازات خاصی به آنها می‌دهد و توان تولیدی و رقابتی شرکت‌های بومی را افزایش می‌دهد.

۳) در نظام‌های دموکراتیک، اخذ مالیات جدی است و بر فعالیت و سوددهی شرکت‌های سرمایه‌گذار نقش غیرقابل انکاری دارد. لذا افزایش نرخ مالیات ورود FDI به کشور میزبان را کاهش می‌دهد.

به عقیده جکوبسن و دی سویسا^۱ (۲۰۰۶) علاوه بر اثری که دموکراسی بر حمایت از حقوق مالکیت دارد، برقراری نظام دموکراسی با افزایش جریان تجارت آزاد و همچنین از طریق تأثیری که بر افزایش سطح آموزش نیروی کار دارد، موجب رشد جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی خواهد شد. همچنین بیان می‌دارند که شرکت‌های چندملیتی، شرایط کشورهای دموکراتیک را به دلیل داشتن بازارهای رقابتی مناسب دانسته و به دنبال وضعیت انحصاری برای خود نیستند. همچنین بیان می‌دارند که اگر حکومت‌های دموکراتیک به این نتیجه برسند که منافع و مصالح جمعی در حمایت از شرکت‌های چندملیتی است و نیز جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موجب رشد اقتصادی کشور می‌شود، به جای حمایت‌های غیرمنطقی از فعالیت‌های تولیدی ناکارآمد و کم‌بازده شرکت‌های بومی، به ایجاد سیاست‌های حمایتی جهت جذب FDI می‌پردازند. این موضوع برخلاف نظر لی و رسنیک (۱۹۹۶) است که حکومت‌های دموکراتیک را در هر شرایطی حامی بنگاه‌های بومی می‌دانند.

برندان^۲ (۲۰۰۷) تأثیر دموکراسی و حقوق مالکیت بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ۵۴ کشور در حال توسعه را طی دوره ۱۹۹۷-۱۹۸۶ بررسی می‌کند. نتایج این مطالعه بیانگر تأثیر مثبت حقوق مالکیت، دموکراسی، اندازه بازار، درجه باز بودن و ثبات اقتصادی و سیاسی بر جذب FDI است. در مطالعه مذکور، درجه باز بودن تأثیرگذارترین عامل و بعد از آن ثبات اقتصادی، حقوق مالکیت، دموکراسی و ثبات سیاسی به ترتیب در رده‌های بعدی تأثیرگذاری بر جذب FDI قرار دارند. حکومت‌های دموکراتیک در راستای حداکثرسازی

1. Jacobsen and de Soysa (2006).

2. Brendan Pierpont (2007).

منافع اقتصادی و به دلیل تأثیر مثبت جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در افزایش رشد اقتصادی، سعی در جذب FDI دارند. در این بررسی متغیر دموکراسی با اعداد بین ۱۰+ (دموکراسی کامل) و ۱۰- (دیکتاتوری کامل) سنجیده می‌شود، که شامل پنج مؤلفه رقابتی کردن عضوگیری حزبی، آزاد کردن عضوگیری حزبی، تغییر سیستم مدیرمحور به قانون‌محور، نظارت مردم بر اعمال دولت و رقابتی کردن حضور سیاسی است.

حقوق مالکیت عامل مؤثر دیگری که در این مطالعه بررسی شده است. انتظار می‌رود که حمایت از حقوق مالکیت، از طریق صدور مجوز برای فعالیت بنگاه‌ها، همچنین حمایت از دارایی‌های آن‌ها؛ مخصوصاً دارایی‌هایی که به واسطه سرمایه گذاری در فعالیت‌های تحقیق و توسعه به دست آمده است، اسباب اطمینان خاطر سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی را فراهم کرده و جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی را افزایش می‌دهد.

شاخص حقوق مالکیت به کاررفته در این مطالعه شامل پنج مؤلفه ریسک یا احتمال سلب مالکیت خصوصی شرکت‌ها توسط دولت، احتمال نقض قراردادها توسط دولت، میزان و سطح حاکمیت قانون در اداره کشور، فساد در ساختار ادارات دولتی و کیفیت بوروکراسی است که به صورت تئوری بین ۱۰۰-۰ متغیر است. چنانچه ریسک سلب مالکیت خصوصی شرکت‌ها توسط دولت و همچنین ریسک نقض قراردادها کاهش یابد، اعتماد و اطمینان بیشتری برای ایجاد قرارداد و انجام سرمایه‌گذاری در یک کشور به وجود می‌آید. علاوه بر این، سه مؤلفه دیگر نیز که در شاخص حقوق مالکیت حضور دارند نقش مؤثری در جریان ورودی FDI خواهند داشت.

در مجموع، می‌توان گفت دموکراسی به دلیل نقش حمایتی‌ای که در مورد حقوق مالکیت ایفا می‌کند، بر جریان ورودی FDI تأثیر مثبت دارد. اما اثر مستقیم دموکراسی بر جریان ورودی FDI در مطالعات صورت گرفته تاکنون بدون در نظر گرفتن نقشی که دموکراسی بر افزایش حمایت از حقوق مالکیت دارد، متفاوت است؛ زیرا نتایج برخی از مطالعات تجربی بیانگر تأثیر مثبت دموکراسی بر جریان ورودی FDI است؛ در حالی که نتایج برخی دیگر از مطالعات بیانگر تأثیر منفی دموکراسی بر جریان ورودی FDI است. همچنین نتایج مطالعات تجربی نشانگر تأثیر مثبت حقوق مالکیت بر جریان ورودی FDI است.

آنگک (۲۰۰۷)^۱ در مطالعه‌ای به بررسی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصاد مالزی طی دوره ۲۰۰۵-۱۹۶۰ پرداخته است. براساس نتایج تحقیق، اندازه بازار و GDP حقیقی اثر مثبت و معنی‌دار بر جذب FDI دارد. همچنین افزایش سطح توسعه مالی (نسبت اعتبارات بخش خصوصی به GDP)، توسعه زیرساخت‌ها و درجه باز بودن بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأثیر مثبت دارد. از طرف دیگر، افزایش نرخ مالیات و افزایش نرخ ارز حقیقی^۲ بر جریان ورودی FDI تأثیر منفی می‌گذارد.

آلسان، بلوم و کانینگ (۲۰۰۶)^۳ اثر سلامت جامعه، امید به زندگی و درآمد سرانه را بر جریان FDI در ۷۴ کشور با درآمد پایین و متوسط طی دوره ۲۰۰۰-۱۹۸۰ بررسی کرده‌اند. نتایج تخمین نشان می‌دهد به ازای هر سال افزایش امید به زندگی، جریان ورودی FDI ۹ درصد افزایش می‌یابد؛ زیرا شاخص سلامت یکی از عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری در کشورهای در حال توسعه است. همچنین درآمد سرانه و درجه باز بودن (مجموع صادرات و واردات به عنوان درصدی از GDP)، بر جذب FDI تأثیر مثبت دارد.

آنتونی و فیلپوس^۴ (۲۰۰۵) نقش آزادی‌های مدنی و آزادی‌های سیاسی بر جریان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را طی سال‌های ۱۹۹۷-۱۹۸۹ در ۱۰۰ کشور توسعه‌یافته و در حال توسعه بررسی کردند. نتایج تخمین بیانگر اثر مثبت افزایش آزادی‌های مدنی و کیفیت بوروکراسی بر جذب FDI و اثر منفی آزادی‌های سیاسی بر جریان ورودی FDI است.

باس و هفکر (۲۰۰۵)^۵ به بررسی نقش ریسک سیاسی و نهادها بر جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ۸۳ کشور در حال توسعه طی دوره ۲۰۰۳-۱۹۸۴ پرداختند. نتایج نشانگر تأثیر مثبت و معنادار ثبات شیوه‌های حکمرانی، حاکمیت قانون و مقررات، دموکراسی، شاخص میزان جوابگویی دولت، کیفیت بوروکراسی و نیز بیانگر تأثیر منفی و معنادار فساد و درگیری‌های قومی بر جذب FDI است.

1. James B. Ang (2007).

2. Real Exchange Rate.

3. Marcella Alsan and David E. Bloom and David Canning (2006).

4. Antoni Adam & Feragisco Piliapos (2005).

5. Baas M. & K. Hefker (2005).

جنسن (۲۰۰۳)^۱ با بررسی تأثیر دموکراسی (اندازه‌گیری شده توسط داده‌های Polity III) بر روی جذب FDI به این نتیجه رسید که دموکراسی بر جریان FDI تأثیر مثبت دارد. لی و رسنیک (۲۰۰۳)^۲ تأثیر دموکراسی (اندازه‌گیری شده توسط داده‌های Polity II) و حقوق مالکیت (با به کارگیری شاخص حقوق مالکیت استفاده شده توسط ناک و کیفر، بر پایه آمارهای راهنمای ریسک کشوری بین‌المللی) را بر جریان ورودی FDI بررسی کردند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد با ثابت نگه داشتن عواملی چون اندازه بازار و رشد اقتصادی، دموکراسی بر جریان ورودی FDI تأثیر منفی دارد درحالی که حمایت از حقوق مالکیت بر جریان ورودی FDI تأثیر مثبت خواهد داشت.

گلوبرم، استیون و شاپیرو (۲۰۰۲)^۳ به بررسی تأثیر شیوه‌های حکومت بر جریان FDI در گروهی از کشورهای درحال توسعه و توسعه‌یافته طی دوره ۱۹۹۷-۱۹۹۵ پرداخته‌اند. میزان حاکمیت قانون، کارایی نهادها و چگونگی سیاست‌های دولت، سه شاخص به کار رفته در این مطالعه برای بررسی اثر شیوه‌های حکمرانی بر جریان ورودی و خروجی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. براساس نتایج این مطالعه، شیوه‌های حکمرانی عامل تعیین‌کننده‌ای در جذب FDI است.

نوربخش و پالونی (۲۰۰۱)^۴ نقش سرمایه‌انسانی بر جریان FDI ۳۶ کشورهای درحال توسعه (آسیا، آفریقا و امریکای لاتین) طی دوره ۱۹۹۴-۱۹۸۰ را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد گرچه طی چند سال اخیر جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به کشورهای درحال توسعه در حال افزایش است، اما حجم زیادی از آن فقط به تعداد محدودی از کشورها هدایت شده است. همچنین براساس نتایج این مطالعه، کشورهای درحال توسعه می‌توانند با تقویت مهارت‌های بومی و تقویت توانایی‌های سرمایه‌انسانی، مزیت‌های مکانی برای جذب FDI را افزایش دهند.

اشنایدر و فری (۱۹۸۵)^۵ به بررسی تعیین‌کننده‌های جریان FDI در بیش از ۸۰ کشور درحال توسعه پرداختند. نتایج مطالعات آن‌ها نشان می‌دهد که افزایش اندازه بازار، کاهش

1. Jensen (2003).

2. Viliam Li & Antoni Resniek (2003).

3. Steven Gliberman & Daniel Shapiro (2002).

4. Norbakhsh Farhad and Alberto Paloni (2001).

5. Schneider & Frey (1985).

کسری تراز پرداخت‌ها و کاهش بی‌ثباتی سیاسی از عوامل تعیین‌کننده افزایش جریان FDI است. به‌طور مشابه، جان و سینگ (۱۹۹۶)^۱ بررسی خود را بر روی مجموعه‌ای از کشورهای در حال توسعه انجام دادند؛ نتایج تحقیقات آن‌ها نشان می‌دهد کاهش ریسک سیاسی، افزایش اندازه بازار و همچنین افزایش رشد اقتصادی، به‌طور چشمگیری جریان FDI را افزایش می‌دهد.

گرچه مطالعات متعددی در خصوص عوامل مؤثر بر جریان جذب FDI در اقتصاد ایران انجام شده اما مطالعات داخلی به‌طور جامع و همزمان به بررسی نقش حقوق مالکیت و دموکراسی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نپرداخته است؛ لذا در ادامه به برخی از مطالعات داخلی انجام‌شده در خصوص عوامل تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌پردازیم:

مهدوی و برخورداری (۱۳۸۷) در مقاله‌ای به بررسی اثر حقوق مالکیت فکری بر جریان FDI اقتصاد ایران طی دوره ۱۳۶۸-۱۳۸۳ پرداخته‌اند. این مطالعه بیان می‌دارد شکاف در نظام‌های مالکیت فکری در بین کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته عامل اصلی توجیه‌کننده شکاف جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بین کشورها است. بسیاری از کشورهای در حال توسعه (از جمله ایران) به دلیل ضعف در نظام مالکیت فکری، میزبان دائمی برای سرمایه‌های خارجی نیستند. در حالی که کشورهای توسعه‌یافته بعد از جنگ جهانی دوم، اساس رشد و توسعه خود را بر پایه حمایت از حقوق مالکیت بنا نهاده‌اند و به همین دلیل، سهم قابل توجهی از جریان سرمایه‌های خارجی را جذب کردند. همچنین بیان می‌دارند که سرمایه‌گذاران خارجی نه تنها برای حضور بلکه برای تداوم حضور در کشورهای میزبان، به حمایت از حقوق مالکیت فکری بنگاه‌های خود از سوی کشور مقصد نیاز دارند. نتایج این بررسی نشان می‌دهد بین جریان FDI و سطح حمایت از حقوق مالکیت فکری در اقتصاد ایران رابطه مثبتی وجود دارد.

رضایی (۱۳۸۶) با استفاده از روش توصیفی - مقایسه‌ای، عملکرد جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و شاخص حکمرانی خوب در ایران را طی دوره ۲۰۰۵-۱۹۹۶ با چین، برزیل و مالزی مقایسه کرده است. این مطالعه نشان می‌دهد که ایران در مقایسه با کشورهای

1. Jon & Singh (1996).

دیگر در زمینه جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موفق نبوده و نسبت به کشورهای منتخب شاخص حکمرانی خوبی ندارد. نویسنده این مقاله معتقد است که کاهش مخاطره سیاسی ارتباط معنی‌داری با شاخص حکمرانی خوب دارد و بهبود شاخص حکمرانی قابلیت یک کشور در جذب FDI را افزایش می‌دهد. در ادامه، پس از مقایسه ایران با کشورهای موفق در زمینه مذکور، علت عدم موفقیت ایران در جذب FDI را میزان بالای مخاطره سیاسی دانسته و اظهار می‌دارد که هزینه‌های معاملاتی برخاسته از این ناطمینانی، مزیت مکانی ایران را تضعیف کرده است.

شاه‌آبادی و محمودی (۱۳۸۵) عوامل تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصاد ایران را در سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۳۸ بررسی کرده‌اند. نتایج تخمین بیانگر تأثیر مثبت و معنی‌دار متغیرهای زیرساخت‌های اقتصادی، سرمایه انسانی و منابع طبیعی موجود در اقتصاد ایران بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. همچنین متغیر حقوق سیاسی و متغیر موهومی انقلاب اسلامی به صورت معنی‌دار بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأثیر منفی دارد.

طیعی، آذربایجانی و رفعت بتول (۱۳۸۵) به بررسی اثر جریان‌های تجاری بر FDI در طول دوره ۲۰۰۵-۱۹۹۶ در گروه‌های منتخبی از کشورها می‌پردازند. نتایج حاصل از برآوردها در این مقاله مبین آن است که در اغلب گروه‌های منتخب، جریان تجاری بر روی FDI ارتباط مستقیم و معنی‌داری دارند که نشانگر وجود ارتباط مکمل بین این دو متغیر است. علاوه بر تجارت، تولید ناخالص داخلی و نرخ ارز نیز از جمله عوامل مؤثر و معنی‌دار بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی هستند.

داوودی و شاه‌مرادی (۱۳۸۳) عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ۴۷ کشور جهان را در دوره ۲۰۰۲-۱۹۹۰ بررسی کرده‌اند. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که توجه به زیرساخت‌های قانونی، تشویق و تقویت سرمایه‌گذاری داخلی توسط بخش خصوصی، توجه به کارایی و بهره‌وری سرمایه‌گذاری انجام‌شده در زیرساخت‌ها و همچنین توجه به بهره‌وری سرمایه‌گذاری در بخش تحقیق و توسعه و نیز توجه به کارایی، بهره‌وری و سطح مهارت نیروی کار و اقداماتی در جهت افزایش ثبات سیاسی کشور به جذب بیشتر FDI در ایران کمک می‌کند.

۲. ارائه مدل

در این مقاله به پیروی از مطالعات برندان (۲۰۰۷)، باس و هفکر (۲۰۰۵)، جنسن (۲۰۰۳)، لی و رسنیک (۲۰۰۳) عوامل مؤثر بر جذب جریان ورودی FDI یا به عبارت بهتر معادله جذب جریان ورودی FDI را می توان به صورت زیر نوشت:

$$FDI = \hat{0}(\text{Democracy, Property Rights, Openning Trade, GDP Per} \quad (1)$$

Capita, Real Effect Exchange Rate)

$$FDI = \alpha_0 + \alpha_{1it} \text{Democracy} + \alpha_{2it} \text{Property Rights} + \alpha_{3it} \text{Openning} \quad (2)$$

Trade + α_{6it} DTE + α_{7it} Real Effect Exchange Rate + ε_{it}

در این مدل FDI جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر حسب درصدی از GDP کشور i را در زمان t نشان می دهد.

1) Democracy: بیانگر شاخص دموکراسی است. برای اندازه گیری دموکراسی در این مقاله به پیروی از برندان (۲۰۰۷) با استفاده از مقیاس ترکیبی از دموکراسی و اتوکراسی (نظام دیکتاتوری)، شاخص دموکراسی اندازه گیری شده است. دامنه این متغیر از ۱۰- (دیکتاتوری کامل) تا ۱۰+ (دموکراسی کامل) مرتب شده و شامل پنج مؤلفه رقابتی کردن عضوگیری حزبی، آزاد کردن عضوگیری حزبی، تغییر سیستم مدیرمحور به قانون محور، رقابتی کردن حضور سیاسی و نظارت مردم بر اعمال دولت است.

اطلاعات و داده های مربوط به مؤلفه دموکراسی از شاخص $polity IV$ که توسط دانشگاه مرینند جمع آوری شده است، در سایت گروه بانک جهانی موجود است. از آنجا که مقدار عددی این شاخص بین ۱۰- (دیکتاتوری کامل) و ۱۰+ (دموکراسی کامل) است. برای هماهنگی بیشتر این متغیر با دیگر متغیرها، تمامی اعداد مربوط به آمار این متغیر بر عدد ۱۰ تقسیم شده است.

۲. Property Rights: شاخص حقوق مالکیت، طبق مطالعه ناک و کیفر (۱۹۹۷) و با استفاده از شاخص حقوق مالکیت که توسط آن ها ارائه شده، به کار گرفته می شود. آمار مربوط به این شاخص از سایت HeritageFoundation^۱ به دست آمده است. این شاخص از

پنج مؤلفه ریسک یا احتمال سلب مالکیت خصوصی شرکت‌ها توسط دولت، احتمال نقض قراردادهای توسط دولت، میزان و سطح حاکمیت قانون در اداره کشور، فساد در ساختار ادارات دولتی و کیفیت بوروکراسی تشکیل شده است. از نظر تئوری این مؤلفه بین ۰ تا ۱۰۰ متغیر است اما اطلاعات و آمار موجود بیانگر این است که محدوده تغییرپذیری این مؤلفه بین ۱۰ تا ۹۰ است. هرچه مقدار عددی متغیر حقوق مالکیت افزایش پیدا کند نشانگر وضعیت بهتر حقوق مالکیت است. برای تطبیق بیشتر آمار حقوق مالکیت با آمار مربوط به سایر متغیرها، اعداد این شاخص بر ۹۰ تقسیم شده است.

۳. Opening Trade: مجموع واردات و صادرات تقسیم بر GDP به عنوان شاخص باز بودن است که داده‌های مورد نیاز در لوح فشرده WDI سال ۲۰۰۹ موجود است.

۴. REER: بیانگر شاخص نرخ ارز مؤثر واقعی است. اطلاعات مربوط به این متغیر از لوح فشرده WDI سال ۲۰۰۹ استخراج شده است.

۵. Inflation: نرخ تورم کشورهای مورد مطالعه را نشان می‌دهد. اطلاعات مربوط به این متغیر از لوح فشرده WDI سال ۲۰۰۹ استخراج شده است.

۶. DTE: درجه توسعه اقتصادی را نشان می‌دهد. آمار مربوط به این شاخص نیز از لوح فشرده WDI سال ۲۰۰۹ استخراج شده است.

۳. آزمون مدل و تفسیر نتایج

در این مطالعه اقدام به تخمین مدل برای کشورهای D8 و G7 کرده‌ایم. به دلیل فقدان برخی از داده‌های آماری متغیرها برای کل دوره، از روش Unbalance برای برآورد ضرایب مدل استفاده شده است. در ضمن گرچه روش پانل دیتا نسبت به روش سری زمانی مزیت‌هایی دارد (از جمله کاهش هم‌خطی بین متغیرها)، اما برای اطمینان خاطر از عدم وجود هم‌خطی بین متغیرها و تأثیر آن بر نتایج تخمین، متغیرهای مستقل مورد بررسی در این مطالعه، مرحله به مرحله وارد مدل می‌شوند تا هم‌کنش‌های احتمالی که ناشی از هم‌خطی بین آنها است مشخص شود. با توجه به این موضوع و همچنین نتایج به دست آمده ناشی از تخمین مدل، بین متغیرها هم‌خطی وجود ندارد. دلیل این ادعا را می‌توان علامت ضرایب و همچنین روند

تغییرات ملایم ضرایب قبل و بعد از ورود متغیر جدید در جدول (۱) و (۲) بیان کرد. از آنجا که دموکراسی و حقوق مالکیت متغیرهای اصلی مورد بررسی در این مقاله هستند، ابتدا متغیر دموکراسی و سپس حقوق مالکیت وارد مدل می‌شود. در جدول (۱) و (۲) با ورود متغیرهای مستقل جدید به مدل ضریب R2 افزایش می‌یابد؛ سپس به ترتیب متغیر درجه باز بودن اقتصاد، شاخص نرخ ارز مؤثر واقعی و درجه توسعه اقتصادی (برای کشورهای عضو G7) و تورم (برای کشورهای عضو D8) وارد مدل می‌شوند.

مطابق نتایج جدول (۱) و (۲)، دموکراسی رابطه منفی و معنی‌دار و حقوق مالکیت رابطه مثبت و معنی‌دار با میزان جذب FDI در هر دو گروه D8 و G7 دارد. نتایج مطالعات پیر پونت (۲۰۰۷)، ناک و کیفر (۱۹۹۷) و لی و رسنیک (۲۰۰۳) نیز بیانگر تأثیر دوگانه دموکراسی بر جریان ورودی FDI است، اما حقوق مالکیت بر جریان ورودی FDI اثر مثبت و معنادار دارد. به‌عنوان نمونه نتایج مطالعه برندان بیانگر تأثیر مثبت دموکراسی بر جریان ورودی FDI است در حالی که نتایج مطالعه لی و رسنیک بیانگر تأثیر منفی دموکراسی بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است.

در ضمن، با توجه به ضریب متغیر دموکراسی می‌توان بیان داشت که اهمیت دموکراسی در کشورهای در حال توسعه از کشورهای توسعه‌یافته کم‌تر است. البته شایان ذکر است به عقیده برندان (۲۰۰۷) حد متعادل و متوسطی از شاخص دموکراسی، جریان ورودی FDI را افزایش می‌دهد. نتایج حاصل از بررسی‌های این محقق نشان می‌دهد که اگر شاخص دموکراسی عددی بین ۶/۵ تا ۸ باشد، جریان ورودی FDI افزایش می‌یابد؛ اما با توجه به آمار دموکراسی در کشورهای عضو D8 و G7 ملاحظه می‌شود که شاخص دموکراسی در اغلب کشورهای عضو گروه D8 بسیار کم‌تر از این مقدار (در برخی موارد منفی) بوده و در کشورهای عضو G7 نیز بسیار بیشتر از این مقدار (در اکثر موارد عدد ۱۰) است. به همین دلیل بالا بودن شاخص دموکراسی در کشورهای توسعه‌یافته و میزان محدود آن در اغلب کشورهای در حال توسعه موجب کاهش جذب FDI شده است.

مطابق نتایج مطالعات برندان (۲۰۰۷) و ناک و کیفر (۱۹۹۷) در مورد حقوق مالکیت که بیانگر تأثیر مثبت حقوق مالکیت بر جریان ورودی FDI است نتایج تخمین در مقاله حاضر نیز مبتنی بر اثر مثبت و معنی‌دار حقوق مالکیت بر جذب جریان ورودی FDI است. مکانیسم

اثرگذاری حقوق مالکیت بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از طریق ایجاد انگیزه برای صاحبان فناوری است. کلیه شرکت‌ها و بنگاه‌های سرمایه‌گذار که بخش‌های تحقیق و توسعه دارند و از طریق سرمایه‌گذاری بر روی این بخش به نتایجی دست می‌یابند که به ایجاد فناوری جدید و یا اختراع منتهی می‌شود، خواستار شرایطی هستند که بتوانند به صورت انحصاری از فناوری خود استفاده کرده و سود کسب کنند و این شرایط را قوانین مربوط به حقوق مالکیت فراهم می‌آورد؛ به همین دلیل است که افزایش حقوق مالکیت موجب افزایش جریان ورودی FDI می‌شود.

حاصل تخمین مدل در این مطالعه نشان می‌دهد که با یک واحد افزایش در شاخص حقوق مالکیت، جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برحسب درصدی از GDP، در کشورهای G7، ۰/۲۲ واحد و در D8، ۰/۱۷ واحد افزایش می‌یابد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود ضریب تأثیرگذاری حقوق مالکیت در کشورهای G7 بیشتر از ضریب تأثیرگذاری این متغیر در کشورهای عضو D8 است. باید توجه داشت که در کشورهای در حال توسعه (عضو گروه D8) مشکلاتی مانند تورم، پایین بودن شاخص درجه توسعه اقتصادی و سایر مشکلات ساختاری ممکن است موجب کم‌رنگ شدن نقش حقوق مالکیت بر جریان ورودی FDI شده و در نتیجه ضریب تأثیرگذاری متغیر حقوق مالکیت و دموکراسی در کشورهای عضو D8 نسبت به کشورهای عضو G7 کوچک‌تر باشد.

ضریب متغیر باز بودن اقتصاد مثبت و معنی‌دار است. مطابق جدول (۱) با یک درصد افزایش شاخص تجارت آزاد، جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برحسب درصدی از GDP، ۰/۳۳ واحد و در جدول (۲)، ۰/۱۸۲ واحد افزایش می‌یابد. با توجه به نتایج تخمین که در جدول (۱) و (۲) موجود است، ضریب باز بودن اقتصاد در کشورهای عضو G7 نسبت به کشورهای گروه D8 بزرگ‌تر است. شرایط مناسب اقتصادی و سیاسی کشورهای گروه G7 در جذب هرچه بیشتر جریان FDI کمک می‌کند؛ لذا می‌توان گفت افزایش درجه باز بودن اقتصاد، بر تصمیمات شرکت‌های چندملیتی برای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور میزبان، تأثیر مثبت خواهد داشت. به بیان دیگر، اگر شرایط مناسبی برای جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور میزبان وجود داشته باشد ولی به دلایلی (مثلاً کوچک بودن بازار) محصولات تولیدی شرکت‌های سرمایه‌گذار به فروش

نرسد می‌توان از طریق سهولت صادرات و واردات محصولات شرکت‌های چندملیتی در کشور میزبان، سرمایه‌گذاران خارجی بیش‌تری جذب کرد. نتایج تخمین مربوط به شاخص نرخ ارز مؤثر واقعی نشان می‌دهد که ضریب این متغیر در معادله تخمین‌زده‌شده برای جذب FDI (در هر دو گروه کشورهای مورد مطالعه) بسیار ناچیز و منفی است. زیرا افزایش نرخ ارز مؤثر واقعی موجب کاهش ارزش واقعی سرمایه‌گذاری و درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری پس از تبدیل به ارز خارجی می‌شود. مطابق نتایج ستون پنجم جدول (۱) متغیر درجه توسعه اقتصادی تأثیر مثبت و معنی‌دار بر جذب FDI در کشورهای عضو G7 دارد. با یک واحد افزایش در GDP سرانه، شاهد افزایش ۰/۰۴۱ واحد در جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برحسب درصدی از GDP هستیم؛ زیرا افزایش درآمد سرانه بیانگر پتانسیل بالای اقتصاد برای رشد و توسعه است.

مطابق نتایج ستون پنجم جدول (۲)، نرخ تورم بر جذب FDI در کشورهای عضو D8 اثر منفی و معنی‌دار دارد. همان‌طور که مشاهده می‌شود با افزایش یک درصدی در نرخ تورم، میزان جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برحسب درصدی از GDP، ۰/۰۷۸ واحد کاهش می‌یابد؛ زیرا افزایش نرخ تورم به بی‌ثباتی اقتصاد کلان منجر می‌شود و بی‌ثباتی اقتصادی نیز عوامل کاهش انگیزه ورود سرمایه‌گذاران خارجی است.

جدول ۱- عوامل مؤثر بر جذب FDI در کشورهای عضو G7

(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)	Dependent Variable fdi
۰/۶**	۰/۷۳***	۰/۷۵***	۰/۱۵***	۰/۹۰***	c
(۲/۸۸)	(۱۴/۲۱)	(۱۵/۸۷)	(۲۹/۱۱)	(۱۸/۳۵)	
-۰/۹۶	-۰/۹۸***	-۱/۱۴	-۱/۴۷***	-۰/۷۵***	D
(-۱۵/۰۱)	(-۱۶/۲)	(-۱۹/۰۲)	(-۳۲/۵۵)	(-۱۵/۲۵)	
۰/۲۲***	۰/۲۶***	۰/۲۷***	۰/۳***		Pr
(۱۲/۴۵)	(۱۲/۴۵)	(۲۴/۳۹)	(۱۸/۳۶)		
۰/۳۳***	۰/۲۸***	۰/۲۷***			Ot
(۱۹/۴۶)	(۵۹/۳۴)	(۴۹/۳۶)			
-۰/۰۰۰۴۱***	-۰/۰۰۰۳***				REER

(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)	Dependent Variable fdi
(-۵/۳۱)	(-۵/۹۷)				REER
۰/۰۴۱**					DTE
(۳/۲۱)					
۷	۷	۷	۷	۷	Cross section
۹۰	۹۰	۹۰	۹۸	۹۸	Total pool observation
۸۲۲	۹۱۲/۵	۸۷۰/۱	۷۳۴/۲۲	۱۳۱۲	F
۰/۹۸	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۹۲	۰/۹۴	R2
۱/۸۶	۱/۸۱	۱/۸۰	۱/۷۵	۱/۶۹	DW

*** = سطح معنی داری ۱ درصد، ** = سطح معنی داری ۵ درصد.

جدول ۲- عوامل مؤثر بر جذب FDI در کشورهای عضو D8

(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)	Dependent Variable fdi
***۰/۰۳	*** ۰/۰۱۴	*** -۰/۰۱۷	***۰/۰۴۵	***۰/۱۸	c
(۷/۸۱)	(۸/۵۶)	(-۸/۳)	(۱۰/۲)	(۶۵/۲)	
*** -۰/۰۶۲	*** -۰/۰۶۸	*** -۰/۰۷	*** -۰/۰۴۸	*** -۰/۰۲۳	D
(-۱۸/۳)	(-۱۳/۶۵)	(-۱۵/۳۲)	(-۱۲/۶۵)	(-۸۹)	
*** ۰/۱۷	***۰/۱۸۸	*** ۰/۱۹	***۰/۳۲		Pr
(۵/۳۶)	(۱۲/۰۲)	(۱۶/۶۵)	(۳۴/۲۵)		
*** ۰/۱۸۲	*** ۰/۱۸	*** ۰/۱۹			Ot
(۲۵/۹۸)	(۲۹/۱۳)	(۳۵/۶)			
*** -۰/۰۰۰۹۹	*** -۰/۰۰۱				REER
(-۶/۴۴)	(-۸/۶۳)				
*** -۰/۰۷۸					Inf
(-۱۰/۲)					
۸	۸	۸	۸	۸	Cross Section
۱۰۴	۱۰۵	۱۰۵	۱۱۲	۱۱۲	Total Pool Observation
۱۱۲۳	۸۲۵	۷۱۲/۳۶	۱۹۷۴	۲۶۱۱/۲	F
۰/۹۸	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۹۷	۹۵/۰	R2
۱/۸	۱/۷	۱/۷	۱/۸	۱/۷	DW

*** = سطح معنی داری ۱ درصد، ** = سطح معنی داری ۵ درصد.

جمع‌بندی و ملاحظات

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نقش تعیین‌کننده‌ای در رشد و توسعه اقتصادی دارد زیرا موجب انتقال فناوری، مدیریت و دانش می‌شود؛ به‌همین علت تقریباً همه کشورها در پی جذب هرچه بیشتر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی هستند. با توجه به تأثیری که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر قدرت کاهش شکاف فناوری و افزایش قدرت رقابت‌پذیری دارد، نقش حقوق مالکیت و دموکراسی بر جریان جذب FDI کشورهای عضو D8 و G7 را طی دوره ۲۰۰۸-۱۹۹۵ بررسی کرده‌ایم.

با افزایش حمایت از حقوق مالکیت، شرکت‌های سرمایه‌گذار اعتماد بیشتری به شرایط اقتصادی کشور میزبان پیدا کرده و مطمئن می‌شوند که نتیجه تلاش‌هایشان در زمینه ایجاد فناوری، شیوه‌های جدید تولید و به‌طور کلی منافع حاصل از سرمایه‌گذاری آن‌ها در زمینه‌های مختلف، در دسترس دیگران قرار نخواهد گرفت.

همچنین باید خاطرنشان کرد که یکی از وظایف حکومت‌های دموکراتیک، رعایت کردن و محترم شمردن حقوق مالکیت است و از این طریق دموکراسی بر جریان ورودی FDI اثر می‌گذارد. از طرف دیگر، حکومت‌های دموکراتیک به این دلیل حمایت از منافع کلیه افراد جامعه خواهان جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی هستند که به ضرر تولیدکنندگان و صنایع داخلی نباشد؛ پس در حالت کلی ممکن است دموکراسی موجب افزایش و یا کاهش جریان ورودی FDI شود. لذا برای افزایش جریان ورودی FDI به کشورهای عضو D8 در راستای کاهش شکاف عمیق فناوری و افزایش قدرت رقابت‌پذیری پیشنهاد می‌شود:

- شاخص دموکراسی در کشورهای عضو D8 پایین است و از آنجا که حد متعادلی از دموکراسی (حدود ۶/۵ تا ۸ از ۱۰) در جذب FDI مناسب است، لذا تلاش کشورهای عضو D8 باید در راستای بهبود شاخص دموکراسی در محدوده ۶/۵ تا ۸ باشد.
- حمایت از حقوق مالکیت بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأثیر مثبت دارد، لذا دولت‌های کشورهای عضو D8 باید تدابیری در راستای افزایش حمایت از حقوق مالکیت انجام دهند.

- درجه باز بودن اقتصاد تأثیر مثبت بر جریان ورودی FDI در کشورهای D8 و G7 دارد؛ لذا به نظر می‌رسد سیاست‌های تجاری مکمل جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است؛ بنابراین، سیاست‌های کلان اقتصادی کشورهای میزبان به‌ویژه کشورهای D8 باید در راستای افزایش درجه باز بودن اقتصاد باشد.
- اتخاذ سیاست‌های کلان اقتصادی در راستای مهار تورم و ثبات اقتصادی در کشورهای عضو D8 نیز به جذب FDI کمک می‌کند.

منابع

احمدی روشن، زهرا (۱۳۸۹)؛ تأثیر دموکراسی و حقوق مالکیت بر جریان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای عضو D8 و G7، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

داوودی، پرویز و اکبر، شاهمرادی (پاییز ۱۳۸۳)؛ «بازشناسی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) در اقتصاد ایران و ۴۶ کشور جهان در چارچوب یک الگوی تلفیقی»، فصلنامه پژوهش های اقتصادی ایران، شماره ۲۰، صص ۸۱-۱۱۳.

رضایی، مهدی (زمستان ۱۳۸۶)؛ «تأثیر حکمرانی خوب بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی به ایران»، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۲۶، صص ۸۵-۱۰۴.

شاه آبادی، ابوالفضل و عبدالله، محمودی (بهار و تابستان ۱۳۸۵)؛ «تعیین کننده های سرمایه گذاری مستقیم خارجی (مطالعه موردی ایران)»، جستارهای اقتصادی، شماره ۵، صص ۲۰۷-۱۸۹.

طیبی، سیدکامیل و کریم، آذربایجانی و رفعت بتول (پائیز ۱۳۸۵)؛ «بررسی رابطه جریان تجاری و سرمایه گذاری مستقیم خارجی»، تحقیقات اقتصادی، شماره ۸۰، صص ۱۲۰-۱۰۱.

مهدوی، ابوالقاسم و سجاد، برخوردار (پائیز ۱۳۸۷)؛ «حقوق مالکیت فکری و جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی (مورد ایران)»، مجله علمی - پژوهشی دانش و توسعه، سال پانزدهم، شماره ۲۴، صص ۳۵-۱۱.

Antoni. A and F. Piliapos (2005); "Political Freedom and Civil Freedom Role of Foreign Direct Investment", *World Development*, vol. 30, no. 1, pp. 107-19.

Alsan, M., D.E, Bloom and D, Canning (2006); "The Effect of Population Health on Foreign Direct Investment Inflows to Low and Middle Income Countries," *World Development*, vol. 34, no. 4, pp. 613-630.

Brendan. P, (2007); "Democracy, Property Rights and FDI in Developing Countries A Regional Analysis," Honor Paper Presented to Macalester College, Economic Departman. Minneapolisfed.org/mea/contest/2007papers/ierpont.pdf

Baas. M and K. Hefker, (2005); "Political Risk Role of FDI in Developing Countries", Kieler Arbeitspapiere, Kiel Working papers; no. 1122, Kiel Institute for World Economics, Kiel.

- Dunning, J. (1993); "Multinational Enterprises and the Global Economy", Addison Wesley: Wokingham, England.
- Dunning, J. (2001); "The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future," *International Journal of the Economics of Business*, vol. 8, no. 2, pp.175-213.
- Jensen. N. (2003); "Democratic Governance and Multinational Corporations: Political Regimes and Inflows of Foreign Direct Investment," *International Organization*, vol. 57, no. 3, pp.106-142.
- James B. Ang, (2007); "Determinants of Foreign Direct Investment in Malaysia," *Journal of Policy Modeling*, vol. 30, pp. 185-189.
- Jakobsen J., and I. de Soysa, (2006); "Do Foreign Investors Punish Democracy? Theory and Empirics, 1948-2001," *Kyklos*, vol. 59, no. 3, pp.133-141.
- Knack. S and P. Keefer, (1997); "Institutions and Economic Performance: Cross Country Tests Using Alternative Institutional Measures," *Economics and Politics*, vol. 7, no. 3, pp.67-90.
- Li.V and Resnick. A, (2003); "Reversal of Fortunes: Democratic Institutions and Foreign Direct Investment Inflows to Developing Countries," *International Organization*, vol. 57, no. 1, pp.322-349.
- Li.V and Resnick. A, (1996); "How Trade-Related are Intellectual Property Rights?," *Journal of International Economics*, vol. 39, no. 4. pp. 227-248.
- McGuire. M and M. Olson, (1996); "The Economics of Autocracy and Majority Rule: The Invisible Hand and the Use of Force," *Journal of Economic Literature*, vol. 34, no. 1,142-136.
- Paloni, A. and F, Norbakhsh (2001); "Human Capital and FDI Inflows to Developing Countries: New Empirical Evidence," *World Development*, vol. 29, no. 9, pp. 1593-1610.
- Schneider, P. and M. Ferry, (1985); "Determinants of FDI in Developing Countries", *Jornal of Development Economics*, no. 78, 529-557.
- Steven. G and D. Shapiro, (2002); "Global Foreign Direct Investment Flows: the Role of Governance Infrastructure," *World Development*, vol. 30, no. 11, pp. 1899-1919.
- CD WDI, 2009.
- www.heritagefoundation.com
- www.bsos.umd.edu